

3D printimine – kes vastutab sinu vigase 3D prinditud eseme eest?

3D printimine on juba laialdaselt tuntud kontsept, sest see võimaldab isikutel erinevaid materjale kasutades printida erinevaid esemeid. Kusjuures, 3D printimine võimaldab isegi toitude ja ravimite tootmist ning seda kasutatakse ka inimkoe printimiseks.

3D printimise toimimiseks, on printerile vajalik raalprojekteerimistarkvara fail (CAD file - computer-aided design file), mis on objekti disaini sisaldav tehniline joonis, mida printer loeb.

3D printimine võib osutada revolutsiooniliseks tehnoloogiaks, sest ta on detsentraliseeritud ja odav ning varsti võivad kõik 3D printimist tellida saates CAD faili läbi veebi 3D printimisteenuste pakkujale. Samas tekitab selline tehnoloogia ka mitmeid probleeme seoses lõpptoote kontrolliga, võltsingute loomise võimalusega ning küberturvalisuse riskidega. Juriidilisest seisukohast on põhiprobleemid seotud intellektuaalomandiõiguste kaitsega ning vastutuse hindamisega.

Kuna kogu protsess on detsentraliseeritud ehk, tähendab see, et üks isik võib CAD faili disainida, teine printida ning hoopiski kolmas isik lõpptoode kasutada. See aga muudab ohutus- ja vastavusnõuete täitmise juriidiliselt keerulisemaks.

Intellektuaalomandiõiguse kaitse

3D printimisega seotud juriidiliste teemade nõuetekohaseks käsitlemiseks peame vahet tegema (i) CAD faili kaitset (loomingulise protsessi tulemus) ja (ii) prinditud lõpptoote kaitset (levitamise protsess). CAD fail koosneb andmetest, mis on koostatud kasutades CAD tarkvara (nt AutoCAD) ning mis on tavaliselt .DWG formaadis, mida saab PDF failiks importida.

Andmeid ei saa kaitsta autoriõiguste seadusega vaid ainult ärisaladuse kaitse režiimiga. Euroopas kaitstakse tarkvara autoriõigustena. Autoriõiguste omanikul ehk loojal on alati võimalus oma õigusi kasutada endale sobival viisil. Autoriõiguste kaitse osas tekib CAD faili puhul küsimus juhul kui sellega pole seotud taolist kunstilist loomingu. See võib siiski kuuluda *sui generis* andmebaasi kaitse alla kui suudetakse tõestada, et selle rakendusliku andmekogumi kogumine vajas märkimisväärset pingutust.

Levitamise protsessi käigus, kui füüsiline objekt on juba prinditud ja levitamiseks valmis, erineb õiguslik lähenemine CAD analüüsist. Sellisel juhul kaotab autoriõiguste kaitse oma jõu ning tööstusomandiõigused nagu patendid ja disainikaitse tagavad kõige parema kaitse. Miks see nii on? Prinditud objekti tegelik looja ei saa olla see isik, kes masinale printimiskäsu annab, vaid see, kes CAD failis sisalduva disaini lõi. Sel juhul, kui disainer/looja tahab kaitset laiendada tervele loomingle ning levitamisprotsessile, on see võimalik ainult patendi või disainiõiguste kaitsega.

Kui patendikaitse tarvis on kõik nõudmised täidetud (tehniline arendus, uudsus, leiutustase ja tööstuslik kasutatavus), saab kogu protsessi patenteerida selle loojale, ehk sel juhul leiutajale. On oluline märkida, et tarkvara kui sellist ei saa Euroopas patenteerida. Tarkvara funktsionaalsuste patenteerimise võimalikkuse puhul on määravaks tehnika uudsus – tehnika tase peab erinema hetke tehnika tasemest.

Teine võimalus prinditud objekti kaitsmiseks on disainikaitse, mis takistab kellelgi teisel kopeerida sama kuju ja konfiguratsiooniga toodet. Efektivsemaks kaitseks on oluline disainiõigused registreerida.

See tähendab, et 3D printimise õiguslikud reeglid eksisteerisid ammu enne 3D printimise võimalikkust ning need kohalduvad kogu tootmisprotsessile ning kaitsevad seda. Kogu intellektuaal- ja tööstusomandi juriidiline raamistik Euroopas on selle tehnoloogiaga toimetulekuks valmis. Kõige suurem probleem seisneb selles, et iga üksikjuhtumi puhul lahendused erinevad. Seetõttu on alati vaja teha juhtumipõhist analüüsi, et olla kindel looja-/omaniku-/leiutaja-/disaineriõigustes.

Kõiki 3D printimise õigustega seonduvaid muutujaid arvesse võttes on soovituslik võtta kasutusele kõikvõimalikud ennetavad abinõud, et oleks võimalik igat üksikjuhtumit prognoosida. Seetõttu on oluline litsentseerimiseks koostada selged ja siduvad tingimused ning koostada litsentsileping, mis aitavad 3D printimisel tõusetuvate vaidluste lahendamist reguleerida. Sedasi võid näiteks vastutuse CAD faili loojalt ära suunata.

Tarbijakaitse

Eraomandis olevate 3D printeritega võib probleem tekkida defektsete toodete vastutuse ja/või garantiiga, kuna CAD faili looja ja lõpp-tarbija vahel puudub vahendajana toimiv tootja. See võib tarbijakaitse osas kaasa tuua tõsisemaid tagajärgi.

Kes vastutab defektse lõpptoote eest? Situatsioonis, kus objekt on prinditud kodus võib süü lasuda: a) CAD faili disainer; b) 3D printeri müüjal või c) printimismaterjali müüjal. Kui üks nendest on juriidiline isik saab tarbijakaitse tarbijat aidata ja süüdlased vigase toote eest vastutuse võtta. Kui aga vigase toote müüja on eraisik oleks tarbijal tunduvalt keerulisem tõestada, et viga tekkis mingis konkreetses staadiumis.

Teine probleem, mis 3D printimise tehnoloogia tarbijaid mõjutab, on see, et kui nad kasutavad ettevõtete pakutavaid tooteid ja teenuseid, on nende kasutamistingimused alati eelnevalt määratud ning nende muutmine pole võimalik.

INTELLEKTUAALOMANDIKAITSE FAKTID

Intellektuaalomand

Andmed
Leiutis
Tarkvarakood
Disain
Andmebaas

Kaitse

Ärisaladus
Patent (tööstusomand)
Autoriõigus
Disaini kaitse
Autoriõigus

Omanik

Looja
Leiutaja
Omanik
Disainer

KAROLINA ULLMAN

VANDEADVOKAAT, PARTNER

(+372) 66 76 444

KAROLINA.ULLMAN@NJORDLAW.EE